

УДК 615.243:339.13.017

А. І. Федосов, В. С. Кисличенко, А. В. Волкова

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ КИСЛОТОЗАЛЕЖНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Проведено аналіз ринку лікарських засобів для лікування кислотозалежних захворювань групи А02, за результатами якого встановлено співвідношення препаратів закордонного та вітчизняного виробництва у підгрупах сегменту, проаналізовано динаміку продажів впродовж останніх років у натуральних показниках. З метою визначення перспектив розвитку фармацевтичного ринку проведено прогнозування показників поширеності виразкової хвороби серед населення України і визначено прогнозні обсяги продажів препаратів для лікування кислотозалежних захворювань.

Ключові слова: кислотозалежні захворювання, ринок лікарських засобів, прогнозування потреби

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогодні одними з найбільш розповсюджених хвороб сучасного суспільства вважаються хвороби органів травлення, оскільки у загальній структурі хронічної захворюваності населення України вони займають третє місце, окрім цього переважну кількість хворих становить населення працездатного віку [2, 6, 7]. Відповідно до даних Державного центру статистики за останні роки кількість хворих із захворюваннями гастроентерологічної зони в Україні зростає майже в 1,4 рази, а поширеність – на 39,5 % [1, 7, 10].

Хронічний характер перебігу хвороб органів травлення зумовлює необхідність у постійному вдосконаленні підходів лікування та впровадженні нових схем фармакотерапії [2, 3, 9, 11, 12]. Відповідно перед вітчизняними виробниками лікарських засобів (ЛЗ) постає задача своєчасного задоволення потреб споживачів в ефективних, безпечних, якісних і доступних препаратах за рахунок створення нових конкурентних позицій і посилення існуючих переваг вітчизняних препаратів серед закордонних препаратів-аналогів [5, 7].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сьогодні особливу увагу науковці та практики приділяють питанням лікування виразкової хвороби, як однієї з основних хвороб ор-

ганів травлення і перебіг якої супроводжується тривалою втратою працездатності, зниженням якості життя хворого, хронічним перебігом і може призвести до інвалідизації [2, 3, 7, 12]. Відповідно велика увага також приділяється питанню фізичної та економічної доступності ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань, і виразкової хвороби зокрема, враховуючи сучасні тенденції змін на фармацевтичному ринку і вплив сукупності факторів зовнішнього середовища на діяльність вітчизняних фармацевтичних підприємств [6, 7, 10].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Враховуючи велику кількість хворих, високі темпи зростання захворюваності та розповсюдженості даної нозології серед населення України, виникає потреба у збільшенні ємності ринку доступних та ефективних препаратів для своєчасного і повноцінного лікування населення. Незважаючи на чисельні дослідження аспектів лікування кислотозалежних захворювань та їх ускладнень питання оцінки перспектив розвитку ринку ЛЗ для лікування даної нозології на сьогодні не розглядалися.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою нашого дослідження стало визначення перспектив розвитку ринку ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань шляхом математичного моделювання. При дослідженні вико-

© Колектив авторів, 2015

ристано дані Центру медичної статистики МОЗ України, аналітичної системи дослідження фармацевтичного ринку України «Фармстандарт», результати попередніх власних досліджень, обробка яких здійснювалась за допомогою методів графічного аналізу, математичного аналізу і математико-статистичних методів аналізу (метод експоненціального згладжування, кореляційно-регресійного аналізу).

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сьогодні фармацевтичний ринок характеризується змінами пріоритетів розвитку, що зумовлено впливом сукупності факторів, зокрема, змінами у нормативно-правовому регулюванні, рівні фінансування галузі охорони здоров'я, рівні доходів громадян і відповідно витрат на ЛЗ тощо [5, 7]. Також необхідно відзначити тенденцію до переорієнтації споживачів на препарати першочергової необхідності і препарати вітчизняного виробництва [5]. За таких умов підходи у формуванні асортиментної політики вітчизняних фармацевтичних підприємств повинні ґрунтуватися на задоволенні потреби населення в першу чергу у фізично та економічно доступних ЛЗ.

Відповідно до основних нормативно-правових документів, положення яких визначають принципи фармакотерапії хворих з гастроентерологічними захворюваннями [2, 8], нами виокремлено групи ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань. За результатами аналізу асортименту препаратів, що представлені на ринку України, встановлено, що до препаратів даної групи належать наступні підгрупи згідно АТХ-класифікації:

- A02A Антацидні засоби:
  - A02A B Препарати алюмінію,
  - A02A D Комбіновані препарати і комплексні сполуки алюмінію, кальцію і магнію,

- A02A F Антациди з ветрогонними засобами (антифлатулентами),
- A02A X Антациди у комбінації з іншими препаратами;
- A02B Засоби для лікування пептичної виразки і гастроезофагіальної рефлюксної хвороби (ГЕРХ):
  - A02B A Антагоністи H₂-рецепторів,
  - A02B C Інгібітори «протонної помпи»,
  - A02B D Комбінації для ерадикації *Helicobacter pylori*,
  - A02B X Інші препарати для лікування пептичної виразки і ГЕРХ;
- A02X Інші засоби для лікування кислотозалежних захворювань.

За результатами аналізу структури асортименту ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань нами встановлено, що серед 268 препаратів сегменту ЛЗ вітчизняного виробництва складають 32,5% асортименту і представлені переважно у підгрупах A02X – інші засоби для лікування кислотозалежних захворювань (89,3% підгрупи), A02BA - антагоністи H₂-гістамінових рецепторів (47% підгрупи) і A02BX – інші засоби для лікування пептичної виразки і ГЕРХ (40% підгрупи) (рис. 1).

Необхідно відзначити, що аналізуемий сегмент ринку переважно представлений ЛЗ синтетичного походження, лише підгрупа A02X складається майже на 95% з рослинних препаратів, а в підгрупі A02BX рослинні препарати представлені у кількості 5 найменувань.

На наступному етапі дослідження нами проаналізовано тенденції зміни рівня попиту на ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань впродовж 2010-2014 р. Встановлено, що у натуральному виразі обсяги продажів препаратів у підгрупах сегменту протягом 2010-2013 р. характеризувались в цілому позитивним темпом приросту. Зменшення обсягів продажів відбу-

Рис. 1 Співвідношення ЛЗ закордонного і вітчизняного виробництва

лось тільки у підгрупі A02X — інші засоби для лікування кислотозалежних захворювань, що пояснюється зменшенням кількості найменувань препаратів у підгрупі. У 2014 р. порівняно з 2013 р. відмічається тенденція до зменшення рівня попиту на препарати сегменту серед населення країни в середньому на 12,5 %, що відповідає загальним ринковим тенденціям розвитку у даній період [5, 6].

Найбільш суттєве зниження темпу приросту обсягів продажів відбулось у підгрупах, які складаються переважно з ЛЗ закордонного виробництва – A02BD комбінації для ерадикації *H. Pylori* (-63,9 %), A02AX — антациди у комбінації з іншими препаратами (-44,9 %) і A02AB — препарати алюмінію (-17,2 %) (рис. 2).

Відомо, що одним з ключових факторів впливу на формування ринкового асортименту і попиту на препарати є кількість населення з певною нозологією. З метою встановлення перспектив розвитку ринку ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань нами проведено аналіз поширеності хвороб органів травлення і, зокрема, виразкової хвороби серед населення України за період 2009-2014 рр. Встановлено, що кількість

пацієнтів з хворобами органів травлення протягом періоду аналізу збільшилась на 1,2 %, а з виразковою хворобою навпаки зменшилась майже на 2 %, однак виразкова хвороба залишається однією з основних нозологій, що формують захворюваність і поширеність хвороб органів травлення серед населення країни і складає майже 13% у структурі [1, 7, 9].

З використанням методу експоненціального згладжування нами проведено прогнозування показників поширеності виразкової хвороби серед населення на 2015-2017 р., враховуючи динаміку загальної чисельності населення країни і кількість хворих на виразкову хворобу. Перевагою використання даного методу математичного прогнозування є врахування похибки попереднього прогнозного періоду, що підвищує точність отриманих прогнозних даних [4]. За результатами розрахунків встановлено, що прогнозна кількість хворих на виразкову хворобу серед населення України у наступних періодах має тенденцію до збільшення (рис. 3), що корелює з прогнозами ВООЗ щодо зростання показників поширеності даної нозології серед населення світу [7, 10].

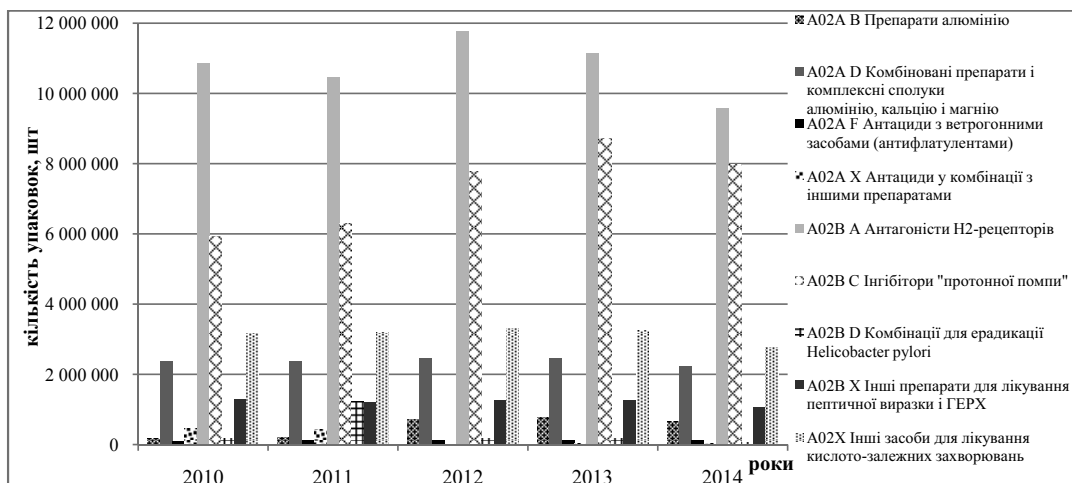

Рис. 2 Динаміка обсягів продажів ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань у натуральних показниках протягом 2010-2014 рр.

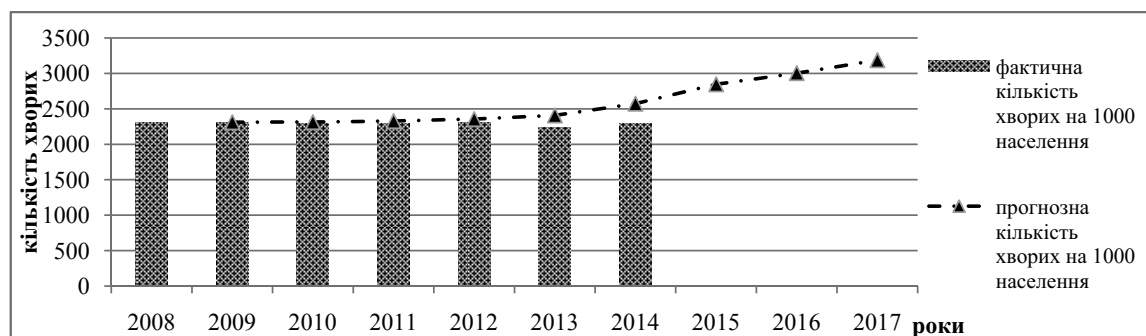

Рис. 3. Динаміка поширеності виразкової хвороби серед населення України

Як зазначалось вище, рівень попиту на ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань залежить від структури захворюваності населення країни. З метою визначення ступеня залежності обсягів продажів ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань від чисельності населення з виразковою хворобою нами використано метод кореляційно-регресійного аналізу і побудовано кореляційне поле (рис. 4). Встановлено, що коефіцієнт апроксимації, який демонструє ступінь відповідності трендової моделі вихідним даним, становить майже 0,46, що свідчить про наявну залежність показників, що аналізувалися [4].

На наступному етапі аналізу з метою визначення перспектив розвитку ринку ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань і базуючись на результатах кореляції нами визначено прогнозні обсяги продажів для даної групи ЛЗ з використанням лінійного регресійного аналізу (рис. 5). Даний аналіз дозволяє більш точно визначити коливання показників, враховуючи

декілька змінних (у нашому випадку – зміни показників поширеності виразкової хвороби і фактичні показники попиту на ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань).

Встановлені прогнозні дані щодо розвитку ринку ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань свідчать про перспективність даного сегменту для вітчизняних виробників, враховуючи позитивну прогнозну тенденцію щодо зростання чисельності хворих на виразкову хворобу і відповідного збільшення рівня попиту на ЛЗ.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК

Встановлені сучасні зміни пріоритетів серед споживачів на користь вітчизняних препаратів, які є більш фізично й економічно доступними, зумовлюють необхідність впровадження виробниками України в асортиментний портфель ЛЗ у рамках вектору фармацевтичної галузі на імпортозаміщення.

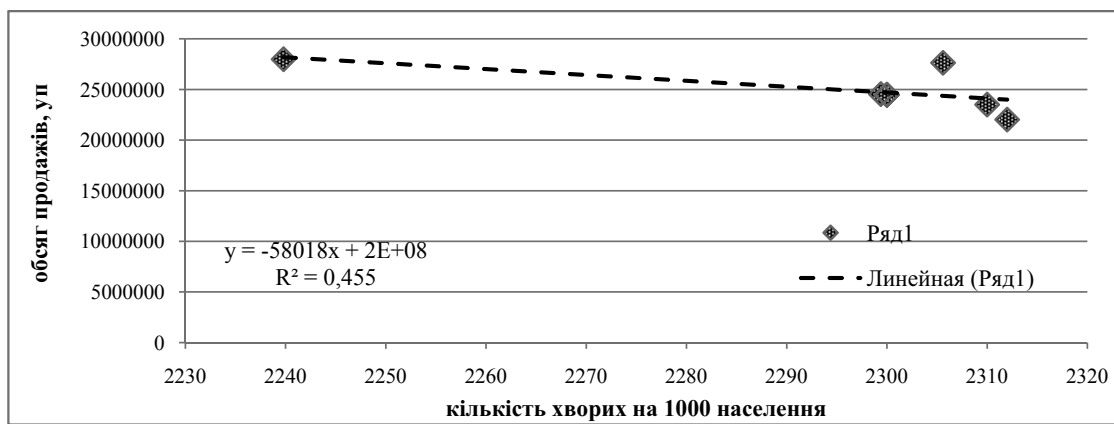

Рис. 4 Кореляційне поле залежності обсягів продажів ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань від кількості хворих на виразкову хворобу

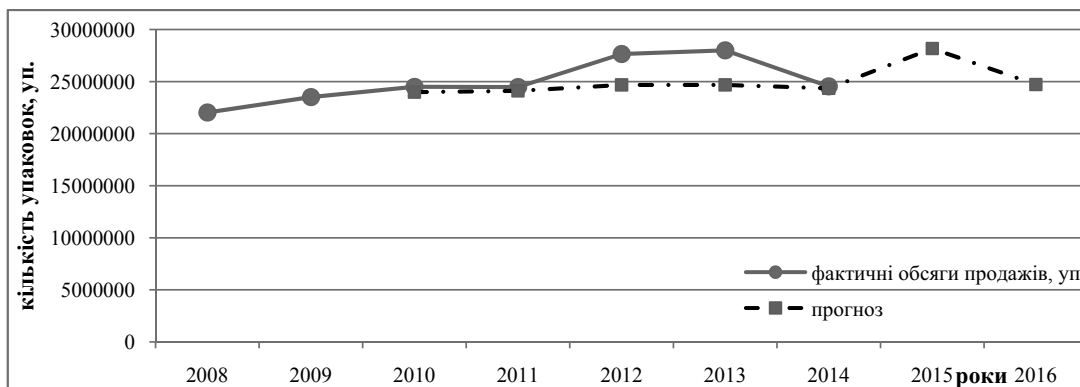

Рис. 5. Динаміка обсягів продажів ЛЗ для лікування кислотозалежних захворювань у натуральних показниках у період 2008-2016 рр.

Таким чином, розробка та впровадження у промислове виробництво нових ЛЗ (розширення асортименту існуючих), та, насамперед, препаратів рослинного походження є своєчасною та актуальною задачею. Поява на фармацевтичному ринку препаратів для лікування кислото-залежних захворювань: «Шлунковий збір № 3» ПРАТ «Ліктрави» (м. Житомир) та «Шлунковий збір» ВАТ «Лубнифарм» (м. Лубни) розширить можливості вибору для пацієнтів із зазначеною патологією.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Богатирьова Р. В. Генетико-демографічні процеси серед населення України / Р. В. Богатирьова, О. В. Линчак, О. І. Тимченко // Журнал НАМН України. – 2012. – Т. 18, № 1. – С. 81–91.
2. Евдокимова А. Г. Современное лечение хеликобактер-ассоциированных состояний (в свете IV Маастрихтских соглашений 2010 г.) / А. Г. Евдокимова, Л. В. Жуколенко, Г. С. Слободкина, А. В.Томова // Трудный пациент – 2013. – № 4 (Том 11). – С. 11-14.
3. Звягинцева Т. Д. Функциональные заболевания органов пищеварения и их сочетание в свете современных представлений: от патогенеза до лечения / Т. Д. Звягинцева, А. И. Чернобай // Сучасна гастроентерологія. – 2015. – №3 (83). – С. 61-72.
4. Калина А.В. Современный экономический анализ и прогнозирование : учебник (микро и макроуровни) / А.В. Калина, М.И. Конева, В.А. Яценк. – 3-е изд., перераб. и доп. – К.: МАУП, 2003. – 416 с.
5. Кирсанов Д. Аптечный рынок Украины по итогам 2014 г. Helicopter View / Д. Кирсанов // Щотижневик «Аптека». – 2015. – № 974 (3). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.apteka.ua/article/321246>.
6. Котвицкая А. А. Изучение тенденций развития рынка лекарственных препаратов для лечения язвенной болезни желудка в Украине / А. А. Котвицкая, В. П. Ходаковская // Вестник Таджикского национального университета. Серия естественных наук. – 2014. – № 1/3 (134). – С. 181-186.
7. Котвицька А. А. Фармакоекономічні підходи до оцінки доступності лікарських засобів для лікування кислотозалежних захворювань : метод. рек. / А. А. Котвицька, В. П. Ходаківська. – К., 2015. – 27 с.
8. Наказ МОЗ України № 613 від 03.09.2014 р. «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при пептичній виразці шлунка та дванадцятипалої кишки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20140903_0613.html.
9. Global Health Expenditure database [Electronic Resource] // World Health Organization Regional Office for Europe, Copenhagen. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.PUBL>
10. Gastric atrophy and intestinal metaplasia before and after Helicobacter pylori eradication: a meta-analysis / J. Wang, L. Xu, R. Shi [et al.] // Digestion. – 2011. – № 83. – P. 253-260.
11. Hsuan-Yi Chen A rare case of gastric ulcerative mass / Hsuan-Yi Chen, Chun-Che Lin, Tan-Hsia Chen // Gastroenterology. – 2015. – Vol. 149, Issue 6. – P. 6–7.
12. Management of gastric varices / J. C. Garcia-Pagán, M. Barrufet, A. Cardenas, À. Escorsell // Clinical gastroenterology and hepatology. – 2013. – Vol. 12, Issue 6. – P. 919–928.

УДК 615.243:339.13.017

А. И. Федосов, В. С. Кисличенко, А. В. Волкова

АНАЛИЗ ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО РЫНКА ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ ДЛЯ ЛЕЧЕНИЯ КИСЛОТОЗАВИСИМЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ

Проведен анализ рынка лекарственных средств для лечения кислотозависимых заболеваний группы А02, по результатам которого установлено соотношение препаратов зарубежного и отечественного производства в подгруппах сегмента, проанализирована динамика продаж в течение последних лет в натуральных показателях. С целью определения перспектив развития фармацевтического рынка проведено прогнозирование показателей распространенности язвенной болезни среди населения Украины и определены прогнозные объемы продаж препаратов для лечения кислотозависимых заболеваний.

Ключевые слова: кислотозависимые заболевания, рынок лекарственных средств, прогнозирование потребности

UDC 615.243:339.13.017

A. I. Fedosov, V. S. Kyslychenko, A. V. Volkova

THE ANALYSIS OF DEVELOPMENT PROSPECTS ON THE UKRAINIAN MARKET OF MEDICINES FOR TREATMENT OF ACID-RELATED DISEASES

Market analysis of medicines for treatment of acid-related diseases group A02 was conducted, and according to its results the ratio of drugs of foreign and domestic production in subgroups of the segment was determined, also sales dynamics in the last years, in physical terms was analyzed. In order to determine development prospects of pharmaceutical market, predicting indicators of peptic ulcer spread, among population of Ukraine, were implemented and also, forecast sales for the treatment of acid-related diseases was defined.

Key words: acid-related disease, the pharmaceutical market, forecasting needs.

Адреса для листування:

61168, м. Харків, вул. Блюхера, 4.
Кафедра соціальної фармації, НФаУ.
Тел. (0572) 68-91-81

Надійшла до редакції:

04.11.2015 р.